

Sociální opora a její implikace do vzdělávání

Sociální opora

- ▶ **Multidisciplinární fenomén**

- ▶ medicína, psychologie, sociální práce, pedagogika a jiné

- ▶ **Definice:**

- ▶ Dynamický proces poskytování a přijímání pomoci/podpory,
- ▶ dítěti v náročné situaci,
- ▶ dostává se jí ze sociálních vztahů dítěte
 - ▶ Různá míra intimity a kvality vztahů
- ▶ Vede k pozitivním důsledkům

Aspekty sociální opory

- ▶ Poskytovaná x přijímaná sociální opora
- ▶ Anticipovaná (očekávaná) x získaná sociální opora
- ▶ Adekvátnost (přiměřenost) sociální opory
 - ▶ efekt sociální opory
- ▶ kvantitativní stránka sociální opory
 - ▶ velikost podpůrného aparátu
- ▶ kvalitativní stránka sociální opory
 - ▶ účinnost pomoci, subjektivní spokojnost
- ▶ strukturální stránka sociální opory
 - ▶ počet vztahů, sociální role, frekvence kontaktů, hustota vztahů a další

Druhy sociální opory

- ▶ Kategorizace dle J. House (1981, in Mareš 2003)
 - ▶ *Instrumentální* sociální opora:
 - ▶ Konkrétní, věcná pomoc
 - ▶ *Podpora sebevědomí*:
 - ▶ pozitivní srovnávání s druhými lidmi
 - ▶ *Podpora pocitu sounáležitosti*:
 - ▶ začlenění do skupiny, dostupnost lidí
 - ▶ *Hodnotící* sociální opora:
 - ▶ možnost hovořit s někým
- ▶ Univerzálnost zdroje

Jak sociální opora funguje

▶ Teorie zvládání stresu

- ▶ Sociální opora jako jedna z pozitivních copingových strategií (coping zaměřený na emoce, na problém a proaktivní coping);
- ▶ častá u dětí

▶ *Pojetí opory v rámci teorie připoutání*

- ▶ Důvěrný, upřímný, intimní vztah

▶ Uspokojování potřeb

- ▶ potřeba sociálního kontaktu, potřeba přátelského vztahu (připoutání); potřeba sociální vzájemnosti, komunikace, spolupráce, sociálního zařazení, sociální identity, kladného sebehodnocení a další.

Odvrácená tvář sociální opory

- ▶ Nadměrná míra pomoci.
 - ▶ tlumí snahu po autonomii, ohrožuje sebepojetí
- ▶ Malá/nulová míra pomoci
- ▶ Náročné interpersonální vztahy.
 - ▶ konflikty, kritika, nesoulad, manipulace
 - ▶ požadavky na udržování vztahů
- ▶ Nevyžádaná opora
- ▶ Neadekvátní opora; od nežádoucích lidí

- ▶ Riziko externalizace či internalizace problémů.

Výzkumná zjištění

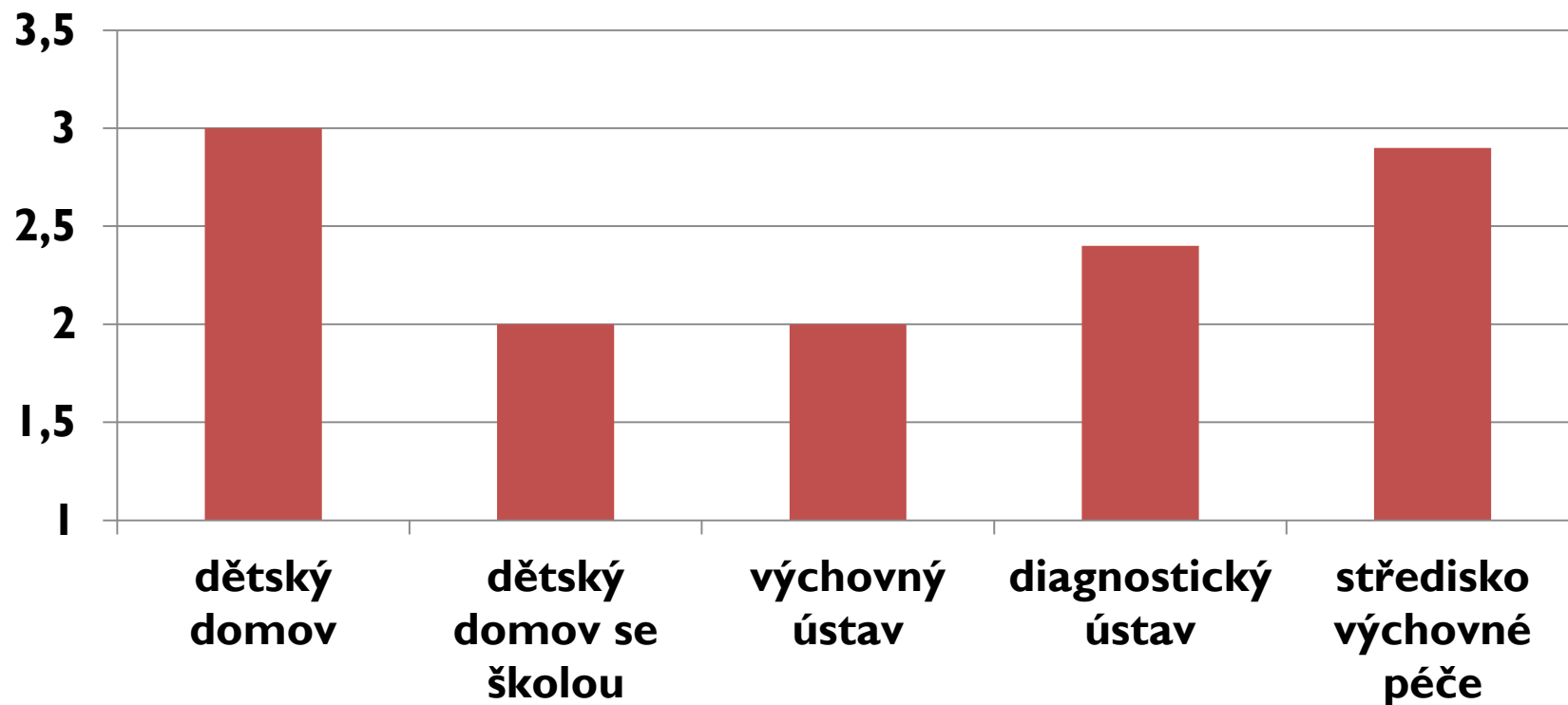

České institucionální prostředí

Složení podpůrných sítí

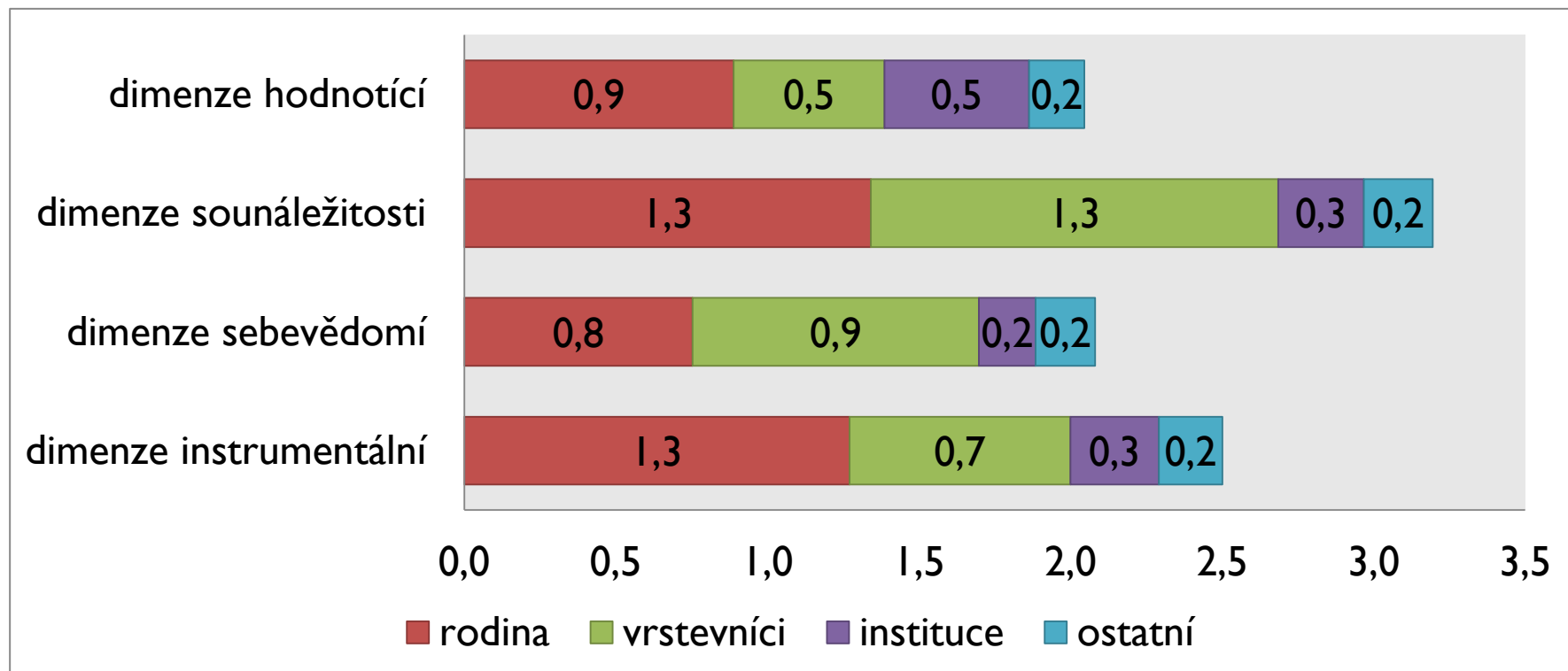
Sociální sítě		Celkově	DD	DDŠ	VÚ	DÚ	SVP
Přirozené soc. sítě	Vrstevníci	21,1	21,9	14,5	18,2	23,1	30,4
	Rodina	25,5	26,5	25,2	19,6	25,9	30,2
	Partner/ka	3,1	2,5	1,4	5,1	3,6	4
Profesionálové	Vychovatelé	5,4	16,4	2,5	2,5	0,7	0,8
	Jiný ped. pracovník	1	2,6	0,4	0,5	0,6	0,2
	Učitelé	0,7	1	0,6	0,3	1	0,6
	Psycholog	0,3	0,4	0,1	0	0,3	0,6
	Kurátor/OSP						
	OD	0,1	0	0,1	0,1	0,3	0
Etoped	0	0	0	0	0,1	0,2	
Jiní	Jiní	1,7	1,3	2,9	1,2	1,4	1,3

Průměrný počet podpůrných osob podle typu instituce

Průměr pro celý soubor: 2,5 osoby na náročnou situaci

Průměrná dostupnost zdrojů pro druhy opory

Průměr pro celý soubor: 2,5 osoby na náročnou situaci

Průměrná spokojenost s podporou podle typu instituce a podle druhu opory

Druhy opory	DD	DDŠ	VÚ	DÚ	SVP	Průměr pro druhy opory
Informační	1,8	1,7	1,5	1,8	1,9	1,7
Sounáležitosti	1,5	1,4	1,3	1,5	1,7	1,5
Sebevědomí	2,1	2,0	1,5	1,7	1,9	1,9
Instrumentální	1,8	1,8	1,7	1,5	1,9	1,8
Průměr pro druh opory	1,8	1,7	1,5	1,6	1,9	1,7

Závěry

- ▶ Nezastupitelná role přirozených sociálních struktur
 - ▶ Stěžejní podpůrné zdroje v rodině a vrstevnících.
- ▶ Profesionální podpora stojí v očích dětí na okraji
 - ▶ Vychovatel jako zdroj opory
 - ▶ Nízká nominace jiných profesionálních zdrojů (ředitelé, učitelé, kurátoři, sociální pracovníci, psychologové, etopedi)
- ▶ Vysoký spokojenost s poskytovanou oporou

Kvalitativní šetření - SVP

▶ Zdroje:

- ▶ rodina, vrstevníci, méně často učitelé, partnery, látky (medikamenty, marihuana), činnosti
- ▶ Škola minimálně
- ▶ SVP

▶ Univerzálnost a pozitivní hodnocení zdroje – intimita a důvěrnost mezilidského vztahu s ním.

▶ Obtížně řešitelné problémy - intimní vztah – emocionální opora

▶ Snadno řešitelné problémy – praktické informace

▶ Limity podpůrných sítí:

- ▶ omezených zdrojích opory po kvalitativní i kvantitativní stránce.
- ▶ Nejsou-li k dispozici zdroje opory, dítě sáhne po samostatném řešení problému, (internalizace, externalizace problému, přerušení existujících sociálních sítí)

Limity podpůrných sítí:

- ▶ kvalitativní
- ▶ kvantitativní
 - ▶ Nejsou-li k dispozici zdroje opory, dítě sáhne po samostatném řešení problému, (internalizace, externalizace problému, přerušení existujících sociálních sítí)
- ▶ *V: Jak se řešilo, že máte špatný kolektiv?*
- ▶ *P3: Já jsem to říkala doma a mamka říkala, že at' to vydržím, že už jenom tři roky a vylezu. A já říkala, že ne, prostě ne... Ve škole, tam ne, tam je taková psycholožka, ale ta je taková pchchch. A ona jako, tak se jim omluv, nebo s tím něco udělej a já že ne, že oni na mě takhle už od začátku... A tak jsem se radši ani neučila. A i když jsem té látce rozuměla a to, tak jsem radši dala jiné odpovědi, jen abych propadla a šla do jiné třídy. Protože tam byly hnusný děcka bezpřátelský. Tak jsem šla do té jiné a ty byly v pohodě.*

Podpůrný potenciál školy

- ▶ příležitosti pro učení
- ▶ doplňkové školní aktivity
 - ▶ doučování, vrstevnické projekty, rodinná uskupení, možnost podílet se na životě školy
- ▶ školní psycholog

Intervenční programy

- ▶ Nejrozšířenější typ intervence
- ▶ Povaha vztahu mezi subjektem a objektem intervence
 - ▶ Již existující vztah
 - ▶ Nově vytvořený vztah
- ▶ Aspekt zdroje opory
 - ▶ One-to-one programy
 - ▶ Skupinové programy

Opora ze strany profesionálů

- ▶ Informační opora
 - ▶ Expertíza a kredibilita
- ▶ Emocionální opora
 - ▶ Ovlivňuje kvalitu vztahu a navyšuje kooperaci
 - ▶ Usnadňuje jiné druhy opory
- ▶ Osobní kontakt, telefon, internet

Opora ze strany vrstevníků

- ▶ Jedinci s podobnými charakteristikami
 - ▶ Podpůrné skupiny
 - ▶ Emocionální opora, informační opora, opora sounáležitosti
- ▶ Intervence stavící na existujícím přátelství
 - ▶ Emocionální a sociální propojení
 - ▶ Stabilita vztahů
 - ▶ Negativa: stres, negativní zkušenost
 - ▶ Vzdělávat v „podpůrném procesu“

Plánování intervence

Kdo koho jak podporuje a s jakým efektem?

- ▶ Kdo:
 - ▶ jaký vztah, kdo je dostupný
- ▶ Koho:
 - ▶ cílová skupina (dítě, rodina, třída)
- ▶ Jak:
 - ▶ druh opory
- ▶ Efekt:
 - ▶ cíl intervence

- ▶ Zásada:
 - ▶ Nezranit
 - ▶ Zraňující vztahy, mezilidské konflikty, zavádějící informace...

Děkuji za pozornost